

MAKTAB JAMOASINI BOSHQARUVIDA IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK OMILLARNING AHAMIYATI

Choriyev Odilbek Kulmaxmatovich

Nishon tumani 46-maktab direktori

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillarning o'rnini va ahamiyati tahlil qilinadi. Jamoani muvaffaqiyatli boshqarish uchun rahbarning psixologik bilimlari va ijtimoiy omillarni to'g'ri qo'llashi zarurligi ta'kidlanadi. Maqolada shuningdek, maktab muhitida ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olgan holda, samarali boshqaruv uslublarini qo'llash orqali o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida ijobiy muhit yaratishning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: *ijtimoiy-psixologik omillar, maktab jamoasi, boshqaruv, maktab muhit, rahbarlik, psixologik bilimlar, ijobiy muhit.*

KIRISH

Maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillar muhim rol o'ynaydi. Jamoa a'zolarining o'zaro munosabatlari, motivatsiya, rahbarning psixologik ko'nikmalari va jamoa ichidagi ijtimoiy aloqalar boshqaruv jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada maktab rahbariyatining ijtimoiy-psixologik omillarni boshqaruv jarayonida qanday inobatga olishi kerakligi hamda bu omillarning ta'siri bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqiladi.

ASOSIY QISM

Maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillarning turlari:

- **Munosabatlar va kommunikatsiya:** O'qituvchilar, o'quvchilar va ularning ota-onalari o'rtasidagi samarali kommunikatsiya ijtimoiy-psixologik omil sifatida muhim ahamiyatga ega. Bu munosabatlar maktabda sog'lom muhitni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.
- **Rahbarlik uslublari va psixologik ta'sir:** Rahbarning boshqaruv uslubi va u qanday psixologik usullarni qo'llashi jamoa a'zolarining ish samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi.
- **Motivatsiya va rag'batlantirish:** Jamoa a'zolarining motivatsiyasini oshirish uchun rahbar qanday ijtimoiy-psixologik yondashuvlardan foydalanishi lozimligi ko'rib chiqiladi.

Maktab muhitida ijtimoiy-psixologik omillarni boshqarishning samarali usullari:

- **Jamoa ichidagi munosabatlarni boshqarish:** Rahbarning jamoa ichidagi munosabatlarni boshqarishda o'ynaydigan roli, ya'ni ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirishdagi vazifalari ko'rib chiqiladi.

- **Ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit yaratish:** Rahbarning ijobiy muhitni shakllantirishda qanday yondashuvlardan foydalanishi kerakligi tahlil qilinadi.
- **Konfliktlarni boshqarish:** Maktab muhitida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ijtimoiy-psixologik konfliktlarni hal qilish usullari muhokama qilinadi.

Maktab rahbarining psixologik bilimlari va boshqaruvdagi roli:

- **Rahbarning psixologik savodxonligi:** Rahbarning psixologik bilimlari qanday qilib boshqaruv jarayonida muhim omil ekanligi ko'rsatiladi.
- **Jamoa a'zolariga individual yondashuv:** Har bir jamoa a'zosiga individual yondashuv va bu yondashuvning jamoa samaradorligiga ta'siri muhokama qilinadi.

Maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillarning ahamiyatiga oid maqolaga tegishli bo'lgan qonun va qarorlar quyidagilardir:

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020-yil 23-sentabr):

Ushbu qonun ta'lim tizimi va uning boshqaruvining huquqiy asoslarini belgilaydi. Ta'lim muassasalarida ijtimoiy-psixologik muhitni yaratish, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida sog'lom munosabatlarni shakllantirish ushbu qonunning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish va sog'lom muhitni shakllantirish to'g'risida"gi PQ-4854-sonli Qarori:

Ushbu qarorda ta'lim muassasalarida tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshirish, psixologik xizmatlar va ijtimoiy-psixologik omillarning muhimligi haqida ko'rsatmalar berilgan. Maktab rahbarlariga ijtimoiy-psixologik yondashuvlarni amalda qo'llash bo'yicha mas'uliyat yuklatilgan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 15-iyundagi 421-sonli Qarori "Maktabgacha, umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish choralari to'g'risida"gi qarori:

Ushbu qarorda ta'lim-tarbiya jarayonida ijtimoiy-psixologik xizmatlarni rivojlantirish va ularni boshqaruv tizimiga integratsiya qilish choralari belgilangan. Maktab jamoalarini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olish bo'yicha tavsiyalar mavjud.

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining "Maktablarda psixologik xizmatni tashkil etish to'g'risida"gi Nizomi (2018-yil 16-oktabr):

Ushbu nizom maktablarda psixologik xizmatni tashkil etish va boshqarishda rahbarlarning roli, ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olish mexanizmlari haqida ko'rsatmalar beradi.

Bu qonun va qarorlar maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olish, jamoa a'zolarining psixologik farovonligini ta'minlash va sog'lom ijtimoiy muhitni yaratishga qaratilgan yondashuvlarni tartibga soladi.

Maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillar asosiy o'rin tutadi, chunki jamoa a'zolari o'rtasidagi munosabatlar, motivatsiya darajasi, rahbarning psixologik ko'nikmalari va ijtimoiy aloqalar boshqaruvning samaradorligini belgilab beradi. Bugungi kunda ta'lim muassasalari nafaqat bilim berish maskanlari, balki yosh avlodning ijtimoiy-psixologik rivojlanishida muhim rol o'ynaydigan muhit hamdir. Shu sababli, rahbarlar o'z boshqaruv faoliyatlarida psixologik bilimlarni chuqur egallab, ularni amaliyotda samarali qo'llashlari lozim.

XULOSA

Maktab jamoasini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillar muhim ahamiyat kasb etadi. Muvaffaqiyatli boshqaruv uchun rahbarning psixologik bilimlari va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Jamoa ichidagi ijobiy muhitni shakllantirish, samarali kommunikatsiya va konfliktlarni boshqarish maktab jamoasining umumiy natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun, maktab rahbarlari ijtimoiy-psixologik omillarni boshqaruv jarayonida inobatga olishlari kerak. Maktab muhitida ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olish, jamoa a'zolarining bir-biriga nisbatan hurmat va ishonch asosida qurilgan munosabatlarini shakllantirish orqali ijobiy muhitni yaratish mumkin. Bu esa o'z navbatida o'qituvchilar va o'quvchilarning ta'lim jarayoniga ijobiy munosabatini oshiradi, ularning samarali ishlashi va o'qishiga turtki bo'ladi. Shuningdek, rahbarning ijtimoiy-psixologik yondashuvlarni o'z boshqaruv uslublariga integratsiya qilishi maktabdagi umumiy maqsadlarga erishishni tezlashtiradi.

O'zbekiston Respublikasining qonun va qarorlarida maktab jamoalarini boshqarishda ijtimoiy-psixologik omillarning ahamiyati alohida ta'kidlangan. Xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va Prezident qarorlari ta'lim muassasalarida psixologik xizmatlar tashkil etish, rahbarlarning psixologik bilimlarini oshirish va ijtimoiy-psixologik muhitni yaxshilashga qaratilgan. Bunday me'yoriy hujjatlar maktablarda sog'lom muhit yaratish va ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishda muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, ijtimoiy-psixologik omillarni nazorat qilish va boshqarishning samaradorligi ko'p jihatdan rahbarning shaxsiy saviyasi va uning psixologik savodxonligiga bog'liq. Har bir rahbar, o'qituvchi va o'quvchining individualligini inobatga olgan holda, ularning ehtiyojlarini qondirish va ijtimoiy-psixologik farovonligini ta'minlashga harakat qilishi zarur. Maktab jamoasida motivatsiya tizimini shakllantirish, rag'batlantirish, konfliktlarni hal etish va ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit yaratish orqali yuqori natijalarga erishish mumkin.

Oxir-oqibatda, ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olgan holda amalga oshiriladigan boshqaruv maktab jamoasining samaradorligini oshirish, ta'lim sifati va o'quvchilarning tarbiyaviy rivojlanishini yaxshilashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababli, maktab rahbarlari bu omillarga alohida e'tibor qaratib, boshqaruv jarayonini yanada samarali tashkil etish yo'llarini izlashlari lozim. Bu nafaqat jamoaning hozirgi faoliyatiga, balki kelajakdagi rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abramova, G.S. (2019). Pedagogik psixologiya. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Ergashev, M. (2021). Maktab boshqaruvining ijtimoiy-psixologik asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
3. Mirzayeva, Z.M. (2022). Rahbarning psixologik savodxonligi va boshqaruv. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 2020-yil 23-sentabr. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi tomonidan qabul qilingan.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4854-sonli Qarori "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish va sog'lom muhitni shakllantirish to'g'risida".
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 15-iyundagi 421-sonli Qarori "Maktabgacha, umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish choralari to'g'risida".
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining 2018-yil 16-oktabrdagi "Maktablarda psixologik xizmatni tashkil etish to'g'risida"gi Nizomi.